

Protokoll fört vid enskild föredragning

Utbildnings- och kulturavdelningen
Kulturbyrån, U3

Beslutande
Minister
Annika Hambrudd

Föredragande
Landskapsantikvarie
Viveka Löndahl

Justerat
Omedelbart

Nr 23

Kulturpolitisk strategi för Åland 2023-2030

ÅLR 2023/6620

45 U3

Beslut

Landskapsregeringen beslöt att skicka ut Kulturpolitisk strategi för Åland 2023-2030 på remiss för att inhämta synpunkter på bifogat utkast till strategi, bilaga U323E15. Utlåtandena ska vara landskapsregeringen till handa senast 18.9.2023.

Ålands landskapsregering konstaterar att kulturen är en av hörnstenarna i självstyrelsen och bidrar till det demokratiska samhällets utveckling. För att kunna möta dagens samhällsutmaningar konstaterar Ålands landskapsregering att det är hög tid för en förnyelse av det tidigare kulturpolitiska programmet från 2013. Den nya kulturpolitiska strategin är tänkt att sträcka sig till 2030 i likhet med Ålands utvecklings och hållbarhetsagenda.

Det är Ålands landskapsregerings ambition att låta kreativitet, konstnärlig kvalitet, mångfald och samarbete prägla det åländska samhällets framåtskridande och genomsyra hela Åland, året om, i ett nära förhållande till havet och miljön.

Tanken är att den ska vara övergripande, ge riktning och kraft till Ålands rika kulturliv och gå över flera mandatperioder. Varje landskapsregering sätter sin egen prägel på strategin genom att anta handlingsplaner som bygger på regeringsprogrammet.

Strategin ska tydliggöra prioriterade målområden inom konstarterna, bildningssträvandena, kulturarvet och kreativa kulturella näringar. Genom att värna och stärka kulturen och kulturarvet stärks Åland som ett demokratiskt, dynamiskt och öppet samhälle med humanistiska värderingar.

Kulturpolitisk strategi för Åland

2023 -2030

Innehållsförteckning

Ministerns ord	3
Sammanfattning.....	3
Summary	3
Inledning	4
Vad menar vi med konst och kultur	4
Syfte.....	5
Vision	5
Kulturen som grund i Nordensamarbetet	6
Värdeord – Tillgänglighet och hållbarhet.....	6
Nuläget inom kultursektorn.....	7
Särskilda utmaningar	8
Allmänskulturen	9
Målområden:.....	9
1. Det fria ordet, demokrati, jämlikhet, bildning och utveckling	9
2. Kulturens ekonomiska förutsättningar och kulturarbetares levnadsvillkor.....	10
3. Tillgänglighet.....	10
4. Välmående	11
Kulturarvet	12
Målområden:.....	12
1. Bevarande och tillgängliggörande	12
Kreativa näringar.....	13
Målområden:.....	14
1. Utveckling av finansieringsmodeller	14
2. Kompetensutveckling	14
3. Särskilda satsningar	14
Utmaningar.....	15
Bibliotekspolitisk strategi	15
Inledning	15
Nuläget inom bibliotekssektorn.....	16
Strategiska mål.....	16
Utmaningar.....	17
Åtgärder som kan verkställas inom nuvarande lagstiftning.....	17
Åtgärder att verkställa inför kommande lagstiftning.....	17

Ministerns ord

Här kommer en text av tillträdande kulturminister.

Sammanfattning

Här kommer en kort sammanfattning av strategins innehåll.

Summary

Här kommer en kort sammanfattning av strategins innehåll på engelska.

Inledning

Kulturen är en hörnsten i självstyrelsen och bidrar till det demokratiska samhällets utveckling. Den har en genomgripande betydelse för människors livskvalitet och det är viktigt att skapa rimliga förutsättningar för kulturutövare att utvecklas och att leva på sin konst. Ett rikt och aktivt konst- och kulturliv är en viktig tillväxtfaktor för ett näringsliv som vill attrahera kreativa och kompetenta människor som kan bidra till ett välmående samhälle och social hållbarhet.

De åländska kulturmiljöerna bär ett viktigt kulturarv, skapar en känsla av tillhörighet och utgör en omistlig pusselbit i det hållbara samhället. Kulturarvet skapar attraktiva livsmiljöer och museernas professionella förmedling bidrar till lärorika och underhållande upplevelser som bär en stor potential för en viktig besöksnäring.

Den åländska kulturen är i ständig förändring och utvecklas genom impulser och intryck från vår omvärld och de många nya ålänningar från olika kulturer som flyttar hit.

För att kunna möta dagens samhällsutmaningar konstaterar Ålands landskapsregering att det är hög tid för en förnyelse av det tidigare kulturpolitiska programmet från 2013. Det är landskapsregeringens ambition att låta kreativitet, mångfald, samarbete och konstnärlig kvalitet prägla det åländska samhällets framåtskridande och genomsyra hela Åland, året om i ett nära förhållande till havet och miljön.

Den nya kulturpolitiska strategin sträcker sig till 2030 och tar sin utgångspunkt i självstyrelsen och det åländska kulturarvet.

Vad menar vi med konst och kultur

Generellt kan man säga att konst och kultur fungerar som samlingsnamn för alla konstarter och för det som var och en själv uppfattar som konst. Konsten kan anta många olika former, förmedla budskap och framkalla känslomässig eller intellektuell respons. Kulturen utgör grundvalarna för hela vår existens och omfattar vad vi ser, hör, rör vid, smakar och doftar. Den är ett sätt att kommunicera och finns överallt.

Kulturen är en återspeglning av det samhälle där den utövas och har potential att vara en samlande kraft som skapar tillhörighet och förståelse både för vår samtid och för vår historia. Den kan besvara frågor som: Vem är jag? Vilka är vi? Vad är rätt och vad är fel? Vilken roll har jag i samhället?

För oss som lever under speciella betingelser i havets famn är kulturen en viktig identitetsfråga och en bärande grund i vår självstyrelse. Identiteten är både fast och föränderlig och binder samman alla oss som lever här och definierar oss som ålänningar. Den kulturella identiteten bidrar till en sammanhållen befolkning, förenar oss i nutid men är också av avgörande betydelse när vi bygger en framtid där alla oberoende av ursprung och bakgrund kan känna sig hemma. Våra kulturella rötter är starka, förgrenar sig, skickar ut nya rotskott, ympas och visar vägen framåt. Rötterna hjälper oss att förstå oss själva och varandra och det kultursamhälle vi har förmånen att förvalta och utveckla.

Syfte

Strategin ska

- stärka och tydliggöra kulturens viktiga roll i samhällets olika verksamheter och i det politiska beslutsfattandet
- tydliggöra prioriterade målområden inom konstarterna, bildningssträvandena, kulturarvet och de kreativa kulturella näringarna
- utgöra riktningen och ange ramarna för landskapsregeringens/Ålands kulturdelegations årliga handlingsplaner
- vara förankrad hos aktörerna på fältet och sträva efter att vara vägledande och inspirerande för kommunernas och hela Ålands kulturarbete
- följas upp kontinuerligt och uppdateras vid behov för att säkerställa att strategin och målen förblir relevanta

Varje landskapsregering sätter sin egen prägel på strategin genom att anta handlingsplaner som bygger på regeringsprogrammet.

Strategin behandlar tre tyngdpunktsområden; Allmänskulturen, kulturarvet och kreativa näringar. Den Bibliotekspolitiska strategin får ett särskilt utrymme.

Vision

Möte med kulturdelegationens sakkunnignämnder 20.9.2019;

Alla ska kunna mötas kring kulturen. Kultur är att vara människa. Kulturen ger möjlighet att fördjupa sig som människa, den skapar förståelse för andra människor och ger oss nya perspektiv.

Kulturdelegationen 2023;

Åland ska vara ett vitalt och kunskapsutvecklande samhälle som ger sina invånare en meningsfull tillvaro och arbete genom ett rikt och jämställt kulturliv i enlighet med Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda!

Visionen för filmsatsningar

Åland ska uppfattas som en attraktiv, dynamisk och innovativ filmregion. Strategin utgår från tre perspektiv: näring, kultur och utbildning.

Citat från respondent i utvärderingen av Åland 100 rapporten 2023;

"Kulturen är Ålands livsluft. Fortsätt att skapa kultur i olika former. Det är det som gör Åland rikt och levande".

Konsten och kulturen ska vara fri. Kultur för kulturens egen skull, det vill säga kulturens egenvärde, kan inte nog framhållas och kulturens oberoende ska säkras genomgående vid beslutfattande genom att beakta armlängdsprincipen.

Genom att värna och stärka kulturen och kulturarvet stärks Åland som ett demokratiskt, dynamiskt och öppet samhälle med humanistiska värderingar och intresse för gårdagens, dagens och morgondagens mångfald av uttryck. Kulturen skapar tillhörighet och social gemenskap, främjar fysisk och psykisk hälsa och personlig utveckling. Inom kulturen verkar kulturutövare och konstnärer vars arbete stimulerar till samverkan mellan olika aktörer och branscher på och utanför Åland, både inom kultursektorn och i andra sektorer. Genom att fortsätta utveckla konst- och kulturlivet bygger vi ett alltmer attraktivt och intressant Åland för oss som bor här och för våra besökare.

Kulturen som grund i Nordensamarbetet

Konst och kultur är grundläggande i den gemenskap som binder samman de nordiska länderna. Ett kulturpolitiskt samarbetsprogram fokuserar på kulturen som en bärande kraft för hållbar utveckling av våra samhällen och en gemensam strävan efter ett grönt, konkurrenskraftigt och socialt hållbart Norden. Programmet stöder visionen om Norden som världens mest hållbara och integrerade region 2030. Länk till det nordiska programmet: <https://pub.norden.org/politiknord2021-705/#>

Åland utgör i det nordiska kultursamarbetet ett eget land bland annat när det gäller nomineringar till Nordiska rådets musikpris och Nordiska rådets litteraturpris för barn och unga, samt för vuxna. Åland deltar också på lika villkor i Nordiska Ministerrådets årlånga internationella satsningar på kulturutbytesprojekt, som hittills har riktats mot Washington, London och Kanada.

Nordens Institut på Åland är ett kulturinstitut vars uppgift är att berika Åland med kultur från hela Norden och främja Ålands deltagande i nordiska kultursamarbeten.

Värdeord – Tillgänglighet och hållbarhet

Den kulturpolitiska strategin vilar på åtskilliga avväganden och en mängd aspekter. Två värdeord är emellertid viktigare än alla andra, nämligen tillgänglighet och hållbarhet.

Tillgänglighet; Kultur ska vara tillgänglig året om för alla ålänningar, oberoende av ålder, bosättning och socioekonomisk bakgrund. Handlingsplanerna ska särskilt bevaka och värna att kulturen tillgängliggörs för barn och unga, äldre samt personer med funktionsnedsättning. En mångfald ska vara självklar i utbudet av konst och kultur där publikdragande och smalare uttryck berikar varandra. Det breda och det smala verkar i det kulturella kretsloppet i en självklar analogi och förutsätter och korsbefruktar ofta varandra.

Hållbarhet; Allt kulturarbete och alla kulturyttringar ska genomgående vara hållbara och i samklang med Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda.

Av Hållbarhetsagendans sju strategiska utvecklingsmål är det flera mål som rör kulturen. Dessa handlar om en strävan efter en befolkning av välmående människor vars inneboende resurser växer, om att alla ska känna tillit och ha en möjlighet till stor delaktighet i samhället och om att utveckla samhällets attraktionskraft för boende, besökare och företag.

Nuläget inom kultursektorn

Åland har ett rikt konst- och kulturliv med många kulturskapare och ett stort antal föreningar, som utgör en bred bas för välbesökta evenemang och aktiviteter inom olika kulturområden. På Åland upprätthåller och bedriver ett stort antal kulturföreningar en bred verksamhet som ger alla möjlighet att delta i kulturlivet och stärka sina skapande förmågor. Föreningsverksamheten är värdefull både för den enskilda individen, genom att den främjar en god hälsa och samhörighet, och för samhället då den ger ekonomiska ringeffekter.

Ungefär 1 650 personer har enligt Ålands statistik- och utredningsbyrås undersökning *Utbildning 2020, en utbildning inom ett kreativt område*. Alla är självfallet inte verksamma inom ramen för sin utbildning men antalet belyser tydligt det stora intresset för kreativa yrken. Med begreppet kreativa näringar avses aktiviteter som har sitt ursprung i individernas kreativitet, kunskaper och talanger, och som medför välfärds- och arbetspotential. Kulturella och kreativa näringar omfattar nyckelområden som mode, film/foto, litteratur, upplevelsebaserat lärande, musik, arkitektur, design, scenkonst, konst, turism, media, måltider och marknadskommunikation. Det finns ett tydligt behov av att möta utvecklingen och ta fram finansieringsmodeller som är anpassade för kreativa näringar. Stärkta finansieringsmöjligheter bidrar till värdeskapande, innovation och tillväxt. Parallellt med detta är det önskvärt med insatser som främjar kultur och kreativitet i utbildningssektorn, samt tar tillvara och stärker det entreprenörskap och den näringskompetens som finns hos kulturutövarna.

En bra exempel på en lyckad satsning på kreativa näringar är filmområdet, som de senaste åren har satt Åland på kartan och bidragit till positiva synergieffekter för hela samhället. Filmkommissionären är i sammanhanget en nyckelperson som bistår produktioner och lockar nya filmprojekt till Åland.

Kulturinstitutionernas roll är avgörande för att säkra kontinuitet, utveckling, bildning och fördjupad kunskap i kulturlivet. En tanke som för närvarande diskuteras är att ge Ålands Musikinstitut möjligheter att omfatta fler kulturområden och på det sättet utgöra ett administrativt tak för en bred scenkonstutbildning.

Bibliotekens fysiska tillgänglighet är god. Varje kommun har i dagsläget ett eget bibliotek. Servicen kan bli än mer tillgänglig genom att biblioteken ansluter sig till det digitala Mer-Öppet-systemet.

Stadsbiblioteket, som tillika är Ålands centralbibliotek, var bland de första i världen att erbjuda internet till besökarna. Med omkring 170 000 besökare per år är stadsbiblioteket Ålands kanske mest besökta offentliga inrättning. Stadsbiblioteket ligger även i framkant vad gäller hållbarhetsarbetet, som bland annat det första biblioteket i världen som licensierades som en Green Key anläggning.

Alandica kultur- och kongress är en viktig kulturell mötesplats och arena för både lokala och externa arrangörer. Vid framtida avtalsförhandlingar med privata driftsoperatörer bör landskapsregeringen säkra att Alandica hålls öppet, välkomnande och vitalt, med brett utbud av kultur på alla nivåer.

Det bästa sättet att skapa kulturkonsumenter och utövare av kultur är att i ett tidigt skede låta barn möta många olika kulturella uttryck, och stimulera ett intresse för eget skapande.

En rad satsningar på barns och ungas möjligheter att ta del av kultur görs bland annat genom ett samarbete med Nordens Institut på Åland kring projektet *Kulturkraft*. Landskapsregeringen har dessutom ytterligare budgeterat anslag att beviljas för kultur- och idrottsverksamhet riktade till barn och unga i syfte att erbjuda meningsfulla fritidsverksamheter. Konsttestarna på Åland är ett annat exempel, där alla åttondeklassister på Åland får möta konst och kultur under professionell ledning.

Trots Ålands litenhet finns idag drygt hundra olika nationaliteter representerade. Ålands mångfald är en tillgång som berikar vårt samhälle och dessutom speglar vår historia av sjöfart som har hämtat intryck från hela världen. Genom utökad och direkt information om kulturstöd kan nya ålänningar ges ökad tillgång till dessa. En bred representation i sakkunnignämnder samt i styrelser och andra organ är önskvärd och främjar delaktighet och inkludering.

Särskilda utmaningar

Många lagskrivningar inom kulturområdet är föråldrade, har tappat sin relevans och behöver därmed uppdateras och om möjligt formas i en samlad kulturlagstiftning. En övergripande genomgång av lagarna, med eventuella tillägg, inom kulturområdet kan realiseras snabbare med särskilda personella resurser.

För att ge en adekvat service till allmänheten bör landskapets kulturförvaltning ha tillräckliga resurser och utbyggda, ändamålsenliga system för ansökningar, ärendehantering och uppföljning. Dessutom bör kulturstatistiken kontinuerligt utvecklas för att stå som grund för särskilda prioriteringar inom området.

Ålands musikinstituts grundläggande konstundervisning inom musikområdet har gett resultat och institutionen har varit startpunkten för påfallande många professionella sångare och musiker som har sökt sig ut och tagit plats i omvärlden. Samarbetet med Gävle symfoniorkester ger åländska unga musiker en viktig möjlighet att stå på scen i ett större sammanhang.

Det finns ett stort behov av bildnings- och fördjupningsmöjligheter inom fler konstområden. Inte minst för att erbjuda jämlika möjligheter till utbildning sig inom olika konstarter.

Åländsk kultur finansieras till största delen med penningautomatmedel. I takt med ökande restriktioner kring spelverksamheten påverkas sannolikt den framtida avkastningen. För att garantera ett fortsatt rikt kulturliv behövs en översyn av finansieringen och alternativa planer för finansieringsmöjligheter som uppmuntrar till samarbete mellan kulturutövare samt nordiskt och internationellt kulturutbyte. Särskilda insatser kan bidra till att främja konst- och kulturarbetares arbetsmöjligheter- och villkor. Exempel på alternativa ekonomiska finansieringskällor kunde vara att undersöka möjligheten att reservera avkastning från etablering av storsatsningar på förnyelsebara energikällor, som vindkraftverk, med syfte att bredda finansieringen av kultur.

Den förändrade befolkningsstrukturen med en åldrande befolkning och fler inflyttade nya ålänningar fordrar inkluderande anpassningar. Regionala skillnader i tillgången till kultur, både som konsument och professionell utövare, kräver särskilda prioriteringar. Jämställdhetsarbetet inom kulturen ska genomgående utvecklas och främja en trygg och normmedvetenmiljö.

Artificiell Intelligens (AI) används redan i dag inom de flesta branscher och kommer i allt högre grad att påverka också konst- och kulturlivet. AI kan vara ett fungerande verktyg för kultursektorn men det är viktigt att närma sig en implementering av den nya tekniken med stor noggrannhet och med ett kontinuerligt övervägande av etiska och sociala frågor.

Allmänskulturen

Det offentliga Åland ska agera föredömligt och bygga ett attraktivt samhälle där alla kan må bra och blomstra. Följande strategiska mål för kulturpolitiken är förankrade i samhälleliga värderingar och uttalar landskapets prioriteringar.

Målområden:

1. Det fria ordet, demokrati, jämlikhet, bildning och utveckling

Kulturen är en stark drivkraft för den demokratiska utvecklingen. De åländska kulturinstitutionerna bör ges möjlighet till kontinuitet och att fortsätta utvecklas för att locka en bred målgrupp och stimulera till fortsatt fördjupning.

Vi ska värna, upprätthålla och utveckla bibliotek i alla kommuner. I vårt digitaliserade samhälle är bibliotekens roll som fysiska mötesplatser viktigare än någonsin.

Våra bibliotek har en avgörande betydelse för folkbildning, förströelse och välmående på hela Åland och har framåt en viktig uppgift genom att stärka människors kunskaper och kritiska förhållningssätt till information på nätet.

Vi har tagit våra demokratiska rättigheter och yttrandefriheten som självklara men i en allt större del av världen ser det annorlunda ut. De demokratiska rättigheterna inskränks i allt fler länder och yttrandefriheten får stå tillbaka för desinformation och korruption. Biblioteken är och ska vara platser som manifesterar demokratin och det fria ordet.

Målet kan uppnås genom att:

- förtydliga centralbibliotekets roll
- stödja implementering av Mer-Öppet-systemet för ökad tillgänglighet
- stödja läsfrämjande åtgärder samt öka medie- och informationskunnigheten (MIK) genom särskilda insatser. MIK omfattar kunskaper och förmågor som är nödvändiga för att man ska kunna ta till sig tillförlitlig information, bilda åsikter och göra sin röst hörd.
- digitalisera hela Alandica-samlingen, så långt det är tillståndsmässigt möjligt
- värna konstens integritet och yttrandefrihet
- säkerställa fortsatt stöd till de åländska biblioteken och våra övriga kulturinstitutioner
- möjliggöra utbildning på kulturområdet genom att erbjuda konstundervisning för barn och unga inom fler kulturområden samt genom att bredda och samordna kulturverksamheter inom kulturinstitutionerna
- initiera en tillfällig tjänst som landskapskonstnär, tjänsten inrättas på tre år i syfte att stärka ett uttalat kulturområde
- initiera en konstfestival, en regelbundet återkommande konsthändelse/utställningar vart tredje år, i syfte att göra Åland till ett attraktivt resmål utanför högsäsong, ge möjlighet till

kompetensutbyte/nätverk och även ge möjlighet till större synlighet för lokala konstnärer. Åland vore exempelvis en lämplig plats för en återkommande satsning på "land art" eller miljöbaserad konst.

- arrangera kulturens dag, för att visa på bredden av åländsk kultur och samtidigt ge barn och unga tillfälle att prova på olika konstuttryck
- skapa en attraktiv livsmiljö för boende och besökare rik på tillgång till kultur och intressant arkitektur och gröna miljöer/trädgårdar
- utveckla och förnya kulturella mötesplatser - Alandica, bibliotek, utemiljöer, gallerier och scener, artist in residence och kulturcentra, barnens kulturhus, Ålands musikinstitut.

2. Kulturens ekonomiska förutsättningar och kulturarbetares levnadsvillkor

Fler arbetstillfällen inom kulturområdet och investeringar i kultur skapar ett rikare samhälle och banar väg för nya jobb, både inom och utanför de kreativa näringarna (Se särskilt kapitel).

Målet kan uppnås genom att:

- gynna gemensamma och gränsöverskridande projekt
- se över och tydliggöra, möjligheterna för EU-finansiering, fonder med mera
- riskbedöma PAF-finansiering av kulturen, alternativt landskapsfinansiering, landskapsandelar, nya beräkningsgrunder
- planera och vidta åtgärder för att säkerställa nödvändiga resurser och finansiering för att genomföra kulturpolitiken
- stödja kulturinsatser som interagerar med turismstrategin för Åland 2023 – 2030
- bevara, sköta om och levandegöra det monumentala kulturarvet som är bärkraftigt för vår identitet
- Undersöka olika möjligheter som strävar att främja kulturarbetares arbetsvillkor

Utveckla/underlätta konstnärers möjligheter till att förmedla sin produktion genom e-handel (gränshindersproblematik).

3. Tillgänglighet

Alla ska kunna ta del av och utöva kultur oberoende av språkliga och kulturella skillnader, funktionsnedsättning, ekonomiska förutsättningar, ålder eller bostadsort.

Den offentliga konsten i alla dess former behövs i våra gemensamma rum. Den tillför det specifika som ger platser och miljöer karaktär och identitet och förstärker ofta platsens historia. När konsten integreras i människors närmiljö skapar den meningsfulla upplevelser i vardagen, bidrar till ökad livskvalitet och visar på betydelsen av en plats.

Målet kan uppnås genom att:

- beakta och följa landskapsregeringens funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram, *Ett tillgängligt Åland 2022–2025*, baserat på FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- beakta och följa FN:s barnrättskonvention
- initiera konstundervisning på grundläggande nivå inom fler kulturområden

- särskilt stödja barns och åldringars möjligheter till kulturupplevelser och främja kulturaktiviteter som är ekonomiskt tillgängliga
- främja allas möjligheter till kulturupplevelser året om över hela Åland
- synliggöra och inkludera det mångkulturella utbudet och därigenom främja integrationsarbetet
- tillgängliggöra bibliotekens, arkivens och museernas tjänster genom utökad digitalisering
- tillgodose utbudet av kulturella mötesplatser med överkomliga hyror
- erbjuda tillgång till fler gästbostäder för att stimulera kompetensutveckling och konstnärlig förnyelse
- Förbättra uppföljningen av genomföranden och utfall för de projekt som beviljats bidrag som grund för analyserande statistik
- utarbeta ett tydligare bidragsregelverk med tillhörande information som underlättar såväl för sökanden som för beredning av ansökningar. Tydligare ansökningsblanketter, med tillhörande anvisningar även på engelska, är två enkla och önskvärda förbättringar
- främja sysselsättningen för yrkesverksamma kulturarbetare att kunna verka inom konst och kultur, genom till exempel iakttagandet av enprocent-principen
- finansiera verksamhet både på amatör- och professionell basis för att de båda ska kunna verka och samverka

4. Välmående

Ett innehållsrikt liv med möjlighet att främja en god psykisk hälsa och förebyggandet av ensamhet och utanförskap, där en känsla av sammanhang och delaktighet bidrar till engagemang.

Befolkningen blir allt äldre. Var tredje skärgårdsbo och var fjärde stadsbo har fyllt 65 år och tillhör den åldersgrupp som växer mest. Genom kulturellt och socialt samarbete skapas kulturell välfärd genom olika äldreprojekt. Kultur är hälsofrämjande och medför nytta långt utöver det kvantifierbara och mätbara.

En kreativ och inspirerande miljö höjer Ålands attraktionskraft som besöksmål.

Målet kan uppnås genom att:

- kulturinsatser följer och medverkar till förverkligandet av Ålands utvecklings- och hållbarhetsagendas delmål samt interagera med social- och hälsovårdspolitiken
- ett utökat samarbete mellan kulturen och vården som synkroniseras med folkhälsostategin *Tillsammans för Åland*. Det är viktigt med insatser som främjar samarbete mellan kulturen och vården/äldreboendena och stimulerar välmåendet hos Ålands åldrande befolkning.
- Procentprincipen, som innebär utsmyckning av offentliga byggnader med en procent av byggkostnaden, utökas till att omfatta infrastruktur som broar, viadukter, rondeller, tunnlar med mera för att skapa en attraktiv livsmiljö. Möjligheten att ställa krav på konstnärlig utsmyckning vid kommunala byggprojekt som förverkligas med stöd av landskapsregeringen, undersöks. Det bör i sammanhanget understrykas att den vedertagna termen "utsmyckning" inte avser ett pyntande som i huvudsak är dekorativt, utan snarare något som är att likna vid en artikulering av platsen och platsens brukare.

- stöda kulturyttringar där människor möts. Gemenskap föder förståelse och ömsesidig respekt baserat på lika värderingar vilket leder till ökat välmående och förebygger ohälsa
- fördjupa marknadsundersökningar för att få en klarare bild av kulturbranschens behov och mående som underlag för rätt riktade stödinsatser
- sektorövergripande samarbete uppmuntras

Kulturarvet

Bevarandet och tillgängliggörandet av kulturarvet, både det fysiska och det immateriella, är prioriterat.

Av Hållbarhetsagendans 7 strategiska utvecklingsmål är det framför allt följande mål som rör kulturen:

Mål 1. Välmående människor vars inneboende resurser växer

Mål 2. Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället samt

Mål 4. Ekosystem i balans och biologisk mångfald

Mål 5. Attraktionskraft för boende, besökare och företag

Mål 7 Hållbara och medvetna konsumtions- och produktionsmönster

Målområden:

1. Bevarande och tillgängliggörande

Målet kan uppnås genom:

- **Hållbar turismutveckling**

Det finns en stor potential att utveckla besöksnäringen genom att skapa attraktiva besöksmål och destinationer. Sedan urminnes tider har vi haft rätt att röra oss fritt i skog, mark och över vatten. Närheten till vår unika skärgårdsnatur är en stor tillgång och en källa till livskvalitet som attraherar många besökare. Våra marker är ömtåliga och ska värnas från slitage som många besökare i förhållande till vår litenhet kan medföra. En genomtänkt besöksinfrastruktur med utmärkta vandringsleder och passager anpassade till miljön kan underlätta ett hänsynsfullt nyttjande av naturen.

- **UNESCO- omistliga kulturavtryck i mänsklighetens historia**

I och med att Åland är associerad medlem i UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) involveras Åland i ett samarbete med medlemsländerna inom utbildning, vetenskap och kultur. Åland med sina 6000 öar har en enastående karaktär, med en biosfär som är unik. Det omgivande havet har starkt präglat det samhälle som vi ser idag, och har satt djupa spår i kulturarv och traditioner. Åland har länge haft internationella kulturkontakter inte minst genom sjöfarten som gett omistliga avtryck på mänskligheten. Unesco har placerat Rederiaktiebolaget Gustaf Eriksons arkiv på sin lista över världsminnen, och på Unescos lista över immateriellt kulturarv finns också den nordiska klinkbåtstraditionen som upprätthålls bland annat på Åland.

Åland sätter stort värde på medlemskapet i UNESCO och de möjligheter till synlighet på den internationella arenan som det innebär. Arbetet med att ytterligare komplettera Unescos lista över åländska immateriella kulturarv fortsätter. Ålandsexemplet kunde exempelvis vara lämpligt för listan.

- **Byggnadsarvet och arkitekturpolicy**

En cirkulär ekonomi handlar i slutändan om att värdesätta det som redan har byggts. Traditionella metoder och material inom byggnadsteknik främjar både ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Byggnadsvården sätter fokus på det byggda kulturarvet som resurs för en nödvändig klimatomställning. Kulturmiljöns betydelse för minskad miljöpåverkan, cirkulär ekonomi och goda livsmiljöer lyfts fram. Det är viktigt att öka livslängden och reparerbarheten. Här är det viktigt att stimulera både den traditionella hantverkskunskapen och omställning genom av byggnadsvårdsbidrag till bevarandet eller återställandet av kulturhistoriska värden.

Åland kan bli föregångare inom området eftersom vi ser ett växande intresse både bland hantverkare och husägare.

Det vi bygger idag ska vi leva med i framtiden. Gestaltade livsmiljöer tar sin utgångspunkt i arkitektur, form, design, konst och kulturarv och har avgörande betydelse i samhällsbygget för att skapa hållbara livsmiljöer/samhällen.

- **Förmedling av historia och samtid**

Kulturarvet är rikt företrätt genom de många museerna och privata samlingarna som finns på Åland. De representerar minnesinstitutioner som förmedlar och bevarar vår kollektiva historia. Ålands museum är samlingsnamnet för de museer och sevärdheter som förvaltas av Ålands landskapsregering. Kunskap om samlingarna kan förmedlas genom utökad utåtriktad pedagogisk verksamhet riktad till barn och unga för att främja intresset för historia och stimulera en förståelse av samtiden.

Det är av stort samhällsintresse att de gemensamt finansierade museerna når en bred och engagerad publik. Museerna är en resurs och för att alla ska få ta del av kulturarvet är det viktigt att nyttja digital teknik. Utöver museernas roll för kunskap och bildning uppmärksammas numera ofta även deras betydelse för att främja social sammanhållning, samt för besöksnäringen.

En särskild museilagstiftning kan fungera som stöd vid finansiering av privatdrivna museer på Åland.

- **Digitalisering**

Våra samlingar och sevärdheter kan i högre grad förmedlas digitalt och därmed nå en större målgrupp. Utvecklandet av digitalt förmedlade fakta och historia kan bidra till fördjupad kunskap och ökad respekt för vårt gemensamma kulturarv samtidigt som det kan förebygga den hårda belastning som fysiska besök medför.

Kreativa näringar

Kreativa näringar är för Åland ett relativt nytt politikerområde. Mycket av den verksamhet som bedrivs är småskalig. Inom konst- och kulturområdet drivs verksamheten ofta som enmansföretag.

Det övergripande målet är att konstnärer och kulturarbetare ska kunna försörja sig på sitt arbete och att samhället i hög utsträckning använder sig av den kompetens de tillhandahåller.

Målområden:

1. Utveckling av finansieringsmodeller

Målet kan uppnås genom att:

- **Utveckla stödformer**

Anpassa landskapsregeringens insatser för att stödja kulturella och kreativa näringar till småskalig näringsverksamhet för att ge enskilda företagare större möjligheter till utveckling och export. Stödformer som främjar företagande och entreprenörskap inom kreativa och kulturella näringar, och skapar förutsättningar för internationell växelverkan.

Stärka utövandet av konst som yrke och försörjning, och konstsammanlutningars verksamhet och strukturer.

- Anslag från andra sektorer, till exempel jord- och skogsbruksbyrån/näringsavdelningen för specialbidag till glesbygds- och skärgårdssatsningar.

- **Utveckla statistik**

Landskapsregeringen har under ett antal år samlat in statistik över kreativa och kulturella näringar på Åland. Statistiken behöver fördjupas för att ge en mer relevant bild av både arbetsförhållanden, ekonomiska förutsättningar och behovet av kompetensförsörjning så att stimulerande stödåtgärder kan sättas in där det behövs.

2. Kompetensutveckling

Målet kan uppnås genom att:

- Initiera utbildning och kunskapshöjande åtgärder som BussinessLab för att öka förädlingsgraden i kulturbranschen genom till exempel paketering och samarbete med andra aktörer och organisationer/partnerskap

3. Särskilda satsningar

Filmproduktion är en viktig näring i hela världen. Ur en näringspolitisk synvinkel ska Åland vara en attraktiv och konkurrenskraftig plats i nordiska och internationella filmsammanhang.

Åland ska erbjuda optimala förutsättningar för filmproduktioner vilket leder till ökad stimulans och tillväxt av det åländska näringslivet, fler arbetstillfällen och utveckling av Åland som resmål.

Ett första steg på kreativa och kulturella näringar tog landskapsregeringens genom att grunda Åland Film Commission 2014. Sedan dess har fem större produktioner beviljats produktionsstöd på närmare en miljon euro. Tack vare de beviljade filmstöden har produktionerna redovisat spend* på Åland för sexsiffriga belopp. Utöver det uppskattas de pengar som filmteamsmedlemmar spenderat på Åland under fritiden uppgå till cirka 1,5 miljoner euro vilket kommit åländska aktörer och företag till godo. Allt detta dessutom under lågsäsong.

Åland deltar årligen i och marknadsför aktivt Åland vid de tre största europeiska filmmarknaderna för producenter, dvs *European Film Market* i Berlin, *Marché du Film* i Cannes och *Focus* i London.

Spend - Inköp av åländska tjänster och varor som behövs för filmproduktionens genomförande*

Målen kan uppnås genom att:

- det finns en utarbetad stödmodell som gör Åland ekonomiskt attraktivt
- förutsättningarna för smidig produktion ska vara uppfyllda
- strategiska partnerskap som stärker landskapet som inspelningsplats ska finnas etablerade både på och utanför Åland
- det finns utbildningsformer som kan förse Åland med nödvändig kompetens för utveckling av filmproduktioner
- etablera utbildning i att komponera filmmusik vid Ålands musikinstitut
- marknadsföra Åland i nordiska och internationella producentkretsar
- samarbeta med Business Finland, Finlands filmstiftelse och Svenska filminstitutet gällande internationell marknadsföring och producentevenemang
- upprätthålla Ålands representation i nätverket Nordic Film Commissions

Utmaningar

- Att grunda en lämplig juridisk verksamhetsform för filmkommissionärens arbete som fungerar smidigt både ur en praktisk och administrativ synvinkel

Bibliotekspolitisk strategi

Inledning

Den bibliotekspolitiska strategin tar avstamp i *Förslag till bibliotekspolitiskt program* som presenterats för landskapsregeringen 2021.

Bibliotekens stora betydelse för alla och envar över hela Åland kan knappast övervärderas. Biblioteksväsendet ska värnas och stödas genom ett insiktsfullt förhållningssätt. Biblioteken ger invånarna förutsättningar till utbildning, information, fritt bildande av egna åsikter och yttringar, och bidrar till att invånarna kan fungera som demokratiska individer i en förändringsbenägen värld.

Alla invånare ska ha tillgång till alla allmänna bibliotek och hela det åländska biblioteksbeståndet, oavsett var man bor. På biblioteken är vi alla jämlika. Visionen bidrar framför allt till förverkligandet av utvecklingsmålen 1, 2, 5 och 7 i Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda.

Nuläget inom bibliotekssektorn

Ålands 16 kommunala bibliotek hade 228 000 besök under 2022 och lånen uppgick till 353 000 stycken, vilket i snitt innebär 7,5 besök och 11,6 lån per invånare. Kvinnor stod för drygt tre fjärdedelar av lånen och män för en fjärdedel. Fördelningen omfattar både skön- och facklitteratur för barn, unga och vuxna.

Inom det allmänna biblioteksväsendet finns 25,8 årsarbetsplatser, men eftersom många bibliotek har deltidsanställda handlar det om fler personer.

Under 2022 utgavs 53 böcker av åländska förlag eller författare.

I Kulturanalys Nordens senaste undersökning 2018 hade Åland flest bibliotek per invånare och ålänningarna var de flitigaste biblioteksbesökarna och låntagarna i Norden.

Det åländska bibliotekssamarbetet omfattar

- Alla böcker i samma katalog, alla låntagare kan låna och lämna tillbaka på alla bibliotek
- Boktransport mellan biblioteken
- Gemensam fortbildning
- Gemensamma e-tjänster: film, böcker, ljudböcker, databaser, tidningar och tidskrifter
- Portalen bibliotek.ax
- Läsfrämjande punktinsatser så som Läskonditionspasset

Invånarna har rätt till

- tillförlitlig och användbar information utan kostnad
- handledning och stöd vid inhämtning och tillämpning av information samt möjlighet att självständigt söka, välja och kritiskt granska information
- att få nya insikter, fördjupade upplevelser och förståelse av omvärlden genom läskultur och mångsidig läskunnighet

Biblioteken ansvarar för att

- införskaffa, organisera och sprida ett mångsidigt urval av information och medier i olika format med bestående värde och tidsmässigt djup
- erbjuda kvalitativa tjänster för informationssökning
- värna litteraturens konstnärliga värde
- lyfta fram läsningens betydelse för hälsa och livskvalitet - erbjuda kulturella mötesplatser

Strategiska mål

- Centralbibliotekets roll tydliggörs, både generellt och specifikt gentemot kommunbiblioteken
- Alla bibliotek blir licensierade som Green Key anläggningar
- Uppdrags- och ansvarsområdena för utveckling och kvalitetsgranskning ska vara klargjorda för det åländska biblioteksväsendet.
- Kommunbiblioteken och dess personal bibehålls för god tillgänglighet och god lokalkännedom
- Biblioteken främjar kunskap, studier och bildning liksom intresset för litteratur och konst
- Alandica-samlingen digitaliseras fullt ut så långt det är möjligt med beaktande av rättigheter och tillstånd

- Arrangerande av regelbundna utbildningstillfällen och nätverkande höjer kompetensen och stimulerar utbyte av idéer och erfarenheter
- Implementeringen av Mer-Öppet-servicen i alla kommunbibliotek uppmuntras och skulle kunna stödjas under en övergångsperiod

Utmaningar

- Bibliotekslagen är föråldrad och behöver uppdateras
- Under lågkonjunktur med ansträngd ekonomi finns risk för att bemanning och service dras ner
- Det är svårt att rekrytera behörig personal till mindre bibliotek där heltidstjänster saknas och bibliotekstjänsterna ofta omfattar även andra sysslor
- Servicen i kommunbiblioteken för öppettider och tjänster är ojämn på grund av kommunernas stora skillnader i invånarantal. Kommunerna har friheten att välja hur de på olika sätt vill använda landskapsandelarna inom kultur och biblioteksväsendet.
- Omställning krävs där det digitala utbudet, tillgänglighet och handledning i samhällstjänster får en allt större betydelse. Åland saknar medel för biblioteksutveckling som finns exempelvis i Finland och Sverige.
- Ansvaret för att utveckla och kvalitetsgranska det åländska biblioteksväsendet bör preciseras och tydligt formuleras i och med att bibliotekens roll har omformats och de anställda har påförts arbetsuppgifter som inte ingår i bibliotekens uppdrag och kompetens.
- Utvecklingsfrågor för centralbiblioteket i egenskap av nationellt e-boksbibliotek, bevakas inte och medverkan i Finna.fi saknas vilket gör att åländsk litteratur och åländska användare hamnar i en situation som är sämre än i omgivande regioner.
- En övergripande strategi bör skapas för att digitalisera det åländska materialet

Målen kan uppnås genom att

Åtgärder som kan verkställas inom nuvarande lagstiftning

- förtydliga de allmänna bibliotekens kärnverksamhet och de allmänna bibliotekens ansvarsområden
- förtydliga centralbibliotekets uppdrag
- uppdatera behörighetskraven för bibliotekspersonal
- säkerställa Ålands medverkan i Finna
- säkerställa Ålands tillgång till ett kommande nationellt e-bibliotek
- inrätta en ny stödordning för utvecklingsarbete
- formalisera de åländska bibliotekens interna och externa intressebevakning

Åtgärder att verkställa inför kommande lagstiftning

- definiera begreppen bibliotek och skolbibliotek
- lyfta demokratiuppdraget
- definiera och konkretisera biblioteksväsendet
- definiera biblioteksanvändarnas skyldigheter för att säkerställa tryggheten på biblioteken